

Про запаси сої в УКРАЇНІ

Світовий ринок сої активно розвивається. Цьому сприяє як збільшення попиту на соєву олію з боку виробників харчової промисловості та біодизеля, так і збільшення попиту на соєвий шрот з боку тваринників. Однак в Україні в останні роки спостерігається тенденція до скорочення посівних площ під цією олійною культурою. Згідно з даними Держстату, у 2019 році аграрії зібрали 3,699 млн т сої проти 4,461 млн т у 2018 році. Середня врожайність у минулому році становила 22,9 ц/га проти 25,8 ц/га у 2018 і 19,7 ц/га – у 2017 році. Всього під сою у 2020/2021 маркетинговому році (МР) було виділено 1,4 млн га посівних площ, тоді як у 2019/2020 МР було 1,6 млн га і у 2018/2019 МР – 1,9 млн га. За останні 3 роки площа скоротилася на 10%.

Ми ще повернемося до питання, чому українські аграрії зменшують посівні площі під сою. А поки давайте розберемося з тим, чи дійсно в Україні дефіцит сої та впору чи нашим переробникам контрахувати імпорتنі боби. Як відомо, в травні ПрАТ "Полігівський олійноекстракційний завод" закупив 20 тис. т бразильської сої, щоб покрити свої потреби для переробки, оскільки внутрішні ціни на українську сою підвищились, а запаси скоротилися. Таким чином, Україна вперше імпортувала сою вже не в якості посівного матеріалу, а як

сировину для переробки. За даними Держстату, в Україні соя є. Запаси на початок травня, коли, власне, пішов імпорту, оцінювалися в 600 тис. тонн в порівнянні з 1,5 млн т у той же час у 2019 році. При цьому на маслореробних заводах зберігалося 140 тис. тонн сої, інші 460 тис. т – значилися у агровиробників.

Як же змінилася ситуація за останній час? Через два місяці цифри Держстату за запасами сої зменшились майже удвічі. Станом на 1 липня, згідно з даними відомства, запаси скоротились майже у два рази – до 338 тис. т. З цього обсягу у аграріїв нарахували 240 тис. т, у переробників – 98 тис. т.

За даними Державної митної служби, Україна за підсумками січня-червня 2020 р. експортувала 821,5 тис. т соєвих бобів на \$288,7 млн. Основними імпортерами української сої були:

- Туреччина – на \$61,9 млн (21,42%);
- Білорусь – на \$56,2 млн (19,46%);
- Греція – на \$30,1 млн (10,43%).

Трейдера соєвого олійноекстракційного заводу (ОЕЗ), розташованого в центральній частині країни, на правах анонімності розповів, як турецькі переробники ще в минулому році імпортували українську сою і тепер виробляють дешевий шрот. "Хотіли з нового року укласти договір з турками на поставку соєвого

шроту. А вони нам сказали: "...ваша ціна нам не підходить. У нас внутрішня ціна менша, ваш шрот дорогий". Виявляється, вони до нового року, коли ціна на сою була по \$300, імпортували 2,2 млн т бобів і тепер виробляють шрот в рази дешевше, ніж наш", – розповів трейдер. Загалом за останні 4 роки частка експорту сої займає 63% від обсягу її виробництва. У 2020/2021 МР, за прогнозами USDA, цей показник досягне 66% від сумарного виробництва. Також прогнозується зниження виробництва і експорту до 5%. "У поточному сезоні переробники програли експортерам, втративши 33% і знизивши обсяги до 1,4 млн т. Ринок адаптувався, сезон починався з вересневого рекорду по експорту сої (більш 277 тис. т), в жовтні взагалі експортується історичний максимум для України – 565 тис. тонн", – зазначила аналітик олійного ринку компанії "УкрАгроКонсалт" *Світлана Купрєєва*.

На думку *Дмитра Мотузки* (експерта зернового і логістичного ринку), в експорті сировини з України зацікавлені транснаціональні корпорації, що інвестують в експортну логістику в Україні і у виробництво в інших країнах. "В ідеалі їм вивозити сою, а імпортувати шрот, з нашої ж сої. У чомусь я їх навіть розумію. У них є вибір, де будувати: в Україні або в країнах з більшою інвестиційною привабливістю. Наприклад, вартість електроенергії на одну тону переробки в Україні на \$2 перевищує вартість аналогічного показника в Європі. Це гроші, які недоотримує український фермер", – зазначив експерт.

Якщо говорити про минулий рік, то найбільшими українськими компаніями-експортерами були "Сантрейд" (5,5% ринку), "Агро Сектор" і "Каргілл", на кожну з яких припадає по 3% ринку. "Сантрейд" входить до групи компаній "Bunge". Відомо, що "Bunge" в Бразилії належать 12 підприємств, що займаються переробкою соєвих бобів. У січні поточного року компанія оголосила, що планує придбати в Бразилії ще два заводи

з переробки сої у місцевої компанії "Імсора". Що стосується нинішнього року, то розстановка гравців дещо змінилася. За оперативними даними агентів у вітчизняних портах, які є в розпорядженні *Latifundist.com*, з початку року і по червень включно лідером в експорті сої стала ГК "Агро-просперіс".

Слідами травневих новин щодо бразильського імпорту, директор із зовнішніх зв'язків компанії "Олсідз" *Сергій Стоянов* відзначав, що паніка передчасна. Знову ж, посиляючись на дані Держстату, згідно з якими на той момент сої було на рівні 600 тис. тонн. "Крім "чорної"! Це не багато, як після збирання, а й чимало! При цьому, якщо говорити про достовірність цих запасів, навряд чи всі директори та головні бухгалтери сотень підприємств направили до Держстату звітність на 600 тис. т наявної сої, якої у них немає в наявності. Адже, наскільки треба розуміти, звітність цих підприємств ґрунтується на складському звіті завідувача (майстра) зерновим складом, лабораторних журналах", – написав *Сергій Стоянов*.

Деякі опитані нами трейдери і переробники згодні з думкою *Сергія Стоянова* і кажуть, що соя в Україні є. Фермери її "притримували" в очікуванні нової, кращої ціни. Але все ж більшість учасників ринку менш оптимістичні і відзначають, що проблема нестачі сої в Україні існує і вони вже замислюються про імпорт бобів. "Обсяги внутрішньої переробки сої за підсумками 2019/2020 МР можуть скоротитися на 18% щодо показника минулого сезону. Але навіть при такому спаді у переробників виникають складнощі із закупівлею сировини ... У результаті наша оцінка імпорту олійної за результатами 2019/2020 МР підвищена до 30 тис. т проти 1,4 тис. т у 2018/2019 МР", – відзначив керівник служби бізнес-проектів "АПК-Інформ" *Андрій Купченко*.

Продовжуючи тему внутрішнього споживання, керівник проекту "АдампольСоя" Аграрної технологічної компанії (АТК) *Дмитро Мотузко* підкреслював, що Україна споживає щомісяця близько 50 тис. т соєвого шроту і макухи. "У бобах" показник становить близько 1 млн т сої на рік.

Це та кількість сої, яка йде на потреби українського тваринництва. За його словами, на кінець травня на ринку було доступно близько 100 тис. т сої (нагадаємо, що Держстат нарахував 600 тис. т). "Якщо ущільнитись і на щось замінити (на той же соняшниковий шрот), то для внутрішнього споживання на найближчі 4 місяці треба близько 200-250 тис. т сої. Такого обсягу на олійноекстракційних заводах немає. У цьому сенсі не розумію, чому всіх приголомшила новина про постачання бразильської сої. Нічого дивного. Подивіться на обсяги експорту сої в цьому маркетинговому році, і все стане зрозуміло. На виході маємо напіврозвантажені соєві ОЕЗ", – зазначав тоді експерт. Деякі переробники таку ситуацію бачили ще з початку сезону. Так, у ГК ПрАТ "Миронівський хлібопродукт" (МХП) нам розповіли, що ретельно відстежували темпи експорту та споживання сировини, вже в грудні-січні прогножуючи, що на ринку може виникнути дефіцит олійної. Тому подбали про запаси завчасно. За словами керівника управління експортних продажів Агродепартаменту МХП *Юрія Шлончака*, компанія забезпечена соєю до кінця сезону.

"Перш за все, у 2019 р. виробництво сої в Україні склало 3,6-3,8 млн т, проти 4,8-4,9 млн т у попередньому році. Аграрії скорочують посівні площі під соєю на користь соняшника і кукурудзи. До того ж, незважаючи на дію "соєвих поправок", зі старту сезону ми бачили високий темп експорту сої. Це призвело до загострення конкуренції за сировину на внутрішньому ринку", – розповів *Юрій Шлончак*.

Дмитро Мотузко також зазначив, що компанія потурбувалася про нарощування запасів сировини заздалегідь, бачачи динаміку зростаючого експорту. "Оскільки у нас немає можливості переробляти нічого, крім сої, нам довелося закупити її і зберігати у великій кількості практично зі збирання врожаю. Імпорту сою завозити не збираємося", – розповів він. *Дмитро Мотузко* додав, що звинувачувати в цій ситуації "соєві правки" нерозумно і безглуздо. "Єдиний результат правок – вони всіх дратували. У сухому залишку отримали обсяги зростаючого експорту, просто змінився перелік. Великі компанії експортували в колишніх обсягах... Ну, яка підтримка внутрішнього виробництва, якщо вся соя поїхала в Туреччину, Білорусь і Китай. У най-

Експортери сої

Експортер	Кількість, тис. т
ГК "Агропросперіс"	107
ГК "Співдружність"	79
ТОВ "Кернел-Трейд"	61
ТОВ "Альфа Трейдинг"	42
"Бунге Україна"	41
ТОВ "Каргілл Енімал Нутрішн"	40
ТОВ "Грейн Експо"	28
"Хакан Агро"	21
ТОВ "Гарсан"	21
"Glencore"	20
ГК "Рамбурс"	13
ТОВ "АДМ Трейдинг (Україна)"	11
ТОВ "Авес Агро Україна"	9
"Арніка"	6
ТОВ "Луї Дрейфус Компані Україна"	5
Інші	26
Разом	530

ближчі 4 місяці, за моїми підрахунками, буде дефіцит сої на внутрішньому ринку за перевиробництва на зовнішньому. Щось можна замінити соняшниковим шротом, а щось замінити не зможуть", – зазначив він. На думку *Юрія Шлончака*, ринок адаптувався до реалій соєвих правок. Причиною дефіциту сої на українському ринку стало низьке виробництво олійної і стабільний експортний попит. Частково з цими думками згодна й аналітик олійного ринку "УкрАгроКонсалт" *Світлана Купрєєва*. "До початку нового сезону обмеження при відшкодуванні ПДВ були усунені. Однак та невизначеність, яка існувала у вирішенні даного питання, і дефіцит вологи навесні, на жаль, зіграли свою роль у формуванні переваг аграріїв щодо посівної 2020 року", – підсумувала експерт.

Зміна клімату, нестача вологи і весняні посухи – це, мабуть, одна з головних причин, по якій аграрії відмовляються від вирощування сої та переходять на більш "легкі" у вирощуванні культури – соняшник, кукурудзу і пшеницю.

Так, керівник ТОВ "Рост Агро" *Максим Бернацький* розповів, що в цьому році на неполивних землях скоротилось виробництво сої на 80%. "Якщо раніше ми сіяли 1200 га сої на неполивних землях, то в цьому році скоротили посівні площі до 200 га. На поливних землях площі посівів сої не скорочували – залишили 600 га", – зазначив він. За його словами, за останні п'ять років тільки один рік по сої був прибутковим, останні два були збитковими. Саме урожай 2019 року став приводом для того, щоб скоротити посівні площі під сою на неполивних землях. Дійсно, сьогодні кордони регіонів вирощування сої в Україні змінилися і піднялися північніше. Так, за інформацією асоціації "Дунайська Соя", у цьому році до п'ятірки регіонів, де найбільше було виділено посівних площ під сою, входять Полтавська (140,06 тис.

га), Хмельницька (132,83 тис. га), Київська (122,98 тис. га), Вінницька (118,81 тис. га) і Житомирська області (113,59 тис. га).

Як зазначив агроном-консультант асоціації "Дунайська Соя" *Микола Биков*, приблизно з 2014 року до областей, де вирощують сою, приєдналися західні регіони України. Також він зазначив, що врожайність сої в Україні за останні роки зменшилася на 0,05 т/га. "Втім, крім посухи причиною цього є погане використання добрив, неправильний підбір сортів відповідно до цих змін, неправильне використання добрив, яке часто базується на тому, що соя як азотфіксуюча культура повинна сама себе забезпечувати азотом", – додав *Микола Биков*.

Крім несприятливих кліматичних чинників на скорочення посівів вплинуло падіння внутрішніх цін на сою в минулому році. "У минулому році у нас було просідання в цінах по сої. Тому в поточному році ми змушені були збільшити посіви соняшнику. Якщо у 2019 р. посівні площі займали 20% від загального зембанка компанії, то зараз сіємо 36%. Подивимось рік-два, якими будуть ціни на ринку. На 5% – 2 тис. га додали й кукурудзи. При цьому на 7% зменшили посіви сої", – розповів головний агроном ТОВ "Агро-С" (МХП) *Віктор Дорошенко*.

Низька ціна стала однією з причин, по якій почали скорочувати посіви під сою в групі компаній "Агрейн". Як розповів заступник головного агронома *Тарас Корнієнко*, ще три роки тому в агрохолдингу під цю культуру виділяли до 10 тис. га. "Поступово почали замінювати сою кукурудзою. На це рішення вплинула і поява хвороб в сівозміні. У минулому році на насінні виявили бактеріоз. Тому вирішили на 1 тис. га посіяти 6 сортів сої і підібрати 2-3 сорти, які будуть мати високу врожайність. На жаль, високої врожайності так і не отримали – близько 26 ц/га. На до-

вершення до цього в останні кілька років на сою була низька ціна. Ми в цьому році посіяли сою, але на наступний рік зняли цю культуру із сівозміни", – зазначив *Тарас Корнієнко*. Він також додав, що якщо раніше агропідприємства використовували американську сівозміну "соя-кукурудза", то поступово почали переходити на українську – "соняшник-кукурудза". Не вірить в перспективи сої по-українськи і генеральний директор компанії "Кернел" *Євген Осипов*. Він зауважив, що в глобальному плані по цій культурі ми неконкурентні. "По сої ми не можемо конкурувати. Тому що унікальні умови є для сої в Північній і Південній Америці – ми з ними не можемо боротися. Ми можемо стабільно збирати 3,5-4 т соняшнику. А вони можуть 3,5-4 т – сої. А ми не здатні, якийсь рік вискочимо на 4 т, а потім на 1,5 т впадемо. Такий у нас клімат. І, відповідно, по сої ми так конкурувати не можемо", – сказав він.

Нинішній сезон ознаменувався загостренням конкуренції між переробниками та експортерами, що спричинило зростання цін на сою на внутрішньому ринку. Але на ринку впевнені, що це ситуативне явище. Пояснюючи зростання цін, *Юрій Шлончак* зазначив, що під кінець сезону власниками сої були переважно великі компанії, які стримували продаж на внутрішньому ринку. Незважаючи на те, що з лютого експорт сої почав знижуватися, відсутність достатньої пропозиції сировини на внутрішньому ринку змушувало переробників піднімати ціни.

Дійсно, "соева премія" стала приемним бонусом для українських аграріїв. Але чи стане це в подальшому каталізатором для популярності олійної і збільшення посівів? Навряд чи, адже питання далеко не обмежується ціною. ■

**За матеріалами статті
Костянтина Ткаченка
і Наталії Погак, Latifundist.com**